

כהן גדול אינו בא לפני המלך אלא אם רצה (רמב"ם)

כבוד כהן גדול

פתחא דסוגיא

וחייב כהן גדול לנהוג כבוד בעצמו, ולא יקל בעצמו עם שאר העם, ולא יראו אותו ערום לא בבית המרחץ ולא בבית הכסא ולא כשמסתפר, שנאמר הכהן הגדול מאחיו מלמד שנוהגין בו גדולה יתירה, רצה הוא שירחצו אחרים עמו הרשות בידו. לא יכנס לבית המשתה ולא לסעודה של רבים אפילו הם של מצוה, אבל הולך הוא אם רצה לבית האבל, וכשהוא הולך אינו הולך בערבוביא עם שאר הכהנים, אלא מסבבין אותו הכהנים וחולקין לו כבוד, והסגן ממצעו בינו לבין העם, והסגן ומשוח שעבר מימינו, וראש בית אב והאבלים וכל העם משמאלו, ואומר לאבלים תנוחמו, והן מכבדין אותו כפי כוחן. ובית יהיה לו מוכן במקדש והוא הנקרא לשכת כהן גדול, ותפארתו וכבודו שיהיה יושב במקדש כל היום, ולא יצא אלא לביתו בלבד בלילה או שעה או שתיים ביום, ויהיה ביתו בירושלים ואינו זו משם (רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ה).

ביאורא דתלמודא

כהן גדול מעיד – לא כל עדות שתזדמן לו, אלא אלא עדות המיוחדת למלך בלבד לרום מעלתו (פירוש המשניות להרמב"ם). דהא דמעיד דוקא כשהמלך יושב שם, שאם הכהן גדול יודע עדות לבנו, הולך [המלך] לשם משום יקרא דכהן גדול, וקא אתי ומסהיד. אבל בלאו הכי אינו מעיד, דזילותא הוא לכהן גדול שיבא ויעיד (תוי"ט). **לכך נאמר והתעלמת** – אלמא כבוד הבריות דוחה לאו דלא תוכל להתעלם, והכי נמי זילותא הוא לגבי כהן גדול ליתאי לאסהודי לבעל דין (רש"י). **והתנן לא דן ולא דנין אותו** – וכיון דאין דנין אותו למה ליה לכהן גדול למיזיל ולאסהודי ליה (יד רמ"ה). **אלא אמר רבי זירא מעיד לבן מלך** – כגון דידע סהדותא לבן מלך דבר מדיניה הוא, ומשום יקריה דבן מלך אזיל ומסהדי ליה (יד רמ"ה). **בן מלך הדייט הוא** – והדר קושיין לדוכתא דאיכא זילותא לכהן גדול (רש"י). **אלא מעיד בפני המלך** – שיהיה הוא עומד שם כדי שיהיה כבודו של כהן גדול שימצא המלך כשיבוא שם (חידושי הר"ן). **והא אין מושיבין מלך בסנהדרין** – כלומר שאין ראוי שישב המלך עם הסנהדרין כשדנין איזה דין מנפשות, אף על פי שאינו ממנין הסנהדרין, דאלו ממנין הסנהדרין הא תנן מלך לא דן ולא דנין אותו (חידושי הר"ן). ואפילו אותם מלכים שדנין את העם אף על פי שאינם בכלל סנהדרין ודנין אותם, כגון מלכי בית דוד כמו שיתבאר, אין מושיבין אותן בסנהדרין מפני שאסור לחלוק עליהם, שנאמר לא תענה על ריב, לא תענה על רב (מאירי). **משום יקרא דכהן גדול אתא** – מלך, יתיב עד – דמיקבל – סהדותא, וקאי - מלך - ואזיל ומעיינינן ליה אנן בדינא (רש"י). **בת מלך שואלת מבת כהן גדול** – אף על פי שהיה לה, שואלת מבת כהן גדול כו', שלא לבייש את השואלת מתוך שאין לה (רש"י). **בת כהן גדול מבת סגן** – כל אחת שואלת משל למטה ממנה, היינו נמי מהאי טעמא שלא יהיו להן בגדים חשובים כל כך לגבי העניים, ועוד דאי בת כהן גדול שואלת גם כן מבת מלך, הוה ליה כאלו מחליפים בגדיהם ויתבייש מי שאין לו להחליף, ומהאי טעמא נמי תני במתניתין שאין לובשין רק לבנים, שלא לבייש העניות שאין להם צבעונין רק לבנים (מהרש"א).

ליקוטא דתלמודא

שנו רבותינו (סנהדרין פ"ב מ"א) גבי עדות כהן גדול:

כהן גדול דן ודנין אותו מעיד ומעידין אותו. ואמרו חכמינו (סנהדרין יח:): **מעיד, והתניא והתעלמת פעמים שאתה מתעלם, ופעמים שאי אתה מתעלם.** הא כיצד כהן והוא בבית הקברות, זקן ואינה לפי כבודו, או שהיתה מלאכה שלו מרובה משל חבירו, לכך נאמר והתעלמת. אמר רב יוסף מעיד למלך. והתנן לא דן ולא דנין אותו, לא מעיד ולא מעידין אותו, אלא אמר רבי זירא אמר רבי זירא מעיד לבן מלך. בן מלך הדייט הוא, אלא מעיד בפני המלך. והא אין מושיבין מלך בסנהדרין, משום יקרא דכהן גדול אתא ויתיב, מקבלי ניהלי לסהדותיה, קאי הוא ואזיל ומעיינינא ליה אנן בדיניה.

עוד אמרו חכמינו (תענית לא.) בדין קדימה בכבוד מלך וכהן גדול:

תנו רבנן בת מלך שואלת מבת כהן גדול, בת כהן גדול מבת סגן, ובת סגן מבת משוח מלחמה, ובת משוח מלחמה מבת כהן הדייט, וכל ישראל שואלין זה מזה, כדי שלא יתבייש את מי שאין לו.

עוד שנינו (ספרי זוטא פרק כז) בכבוד הכהן הגדול:

ולפני אלעזר הכהן יעמוד, פסק לו הקדוש ברוך הוא גדולה לאלעזר שאפילו מלך עומד מלפניו.

אור תורה

ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האדירים לפני ה' על פיו יצאו ועל פיו יבאו הוא וכל בני ישראל אתו וכל העדה. (במדבר כו כא)

ויאמר המלך דוד קרא לי לצדוק הכהן ולנתן הנביא ולכניהו בן יהוידע ויבאו לפני המלך. (מלכים א א לב)

ויאמר המלך להם קחו עמכם את עבדי אדניכם והרכבתם את שלמה בני על הפרדה אשר לי והורדתם אתו אל גחון. (מלכים א א לב)

האידינא אליבא דשמעתא

כבוד המלך וכבוד כהן גדול

כתב הרמב"ם (הלכות מלכים פ"ב ה"ה) דאין הכהן הגדול בא לפני המלך, וז"ל: 'אבל כהן גדול אינו בא לפני המלך אלא אם רצה, ואינו עומד לפניו אלא המלך עומד לפני כהן גדול, שנאמר ולפני אלעזר הכהן יעמוד, אף על פי כן מצוה על כהן גדול לכבד את המלך ולהושיבו ולעמוד מפניו כשיבא לו, ולא יעמוד המלך לפניו אלא כשישאל לו במשפט האורים'. ע"כ. משמע דכבוד הכהן הגדול עדיפא טפי מכבודו של המלך. אמנם מצינו בדברי רבותינו (הוריות יג.) שכבוד המלך הוא לפני כבוד הכהן הגדול, וז"ל: 'מלך קודם לכהן גדול, שנאמר ויאמר המלך להם קחו עמכם את עבדי אדוניכם'. ע"כ. וכן שנינו בסנהדרין (פ"ב מ"ב) דאף על פי שכהן גדול מעיד ומעידין אותו, דן ודנים אותו, מכל מקום מלך אינו מעיד ואין מעידין אותו, אינו דן ואין דנין אותו. הרי שכבוד מלך עדיפא. ובעינינו למשפט (סנהדרין יח:) כתב שהכהן הגדול מצד עצם מעלתו קודם למלך, אך מכל מקום בעניני כבוד בפועל, משום הנהגת מלכות עלינו להקדימו למלך. וכל זה לגבינו, אך המלך והכהן גדול, בינם לבין עצמם לא. ומדייק זאת מלשון הרמב"ם בספר המצוות (מצות עשה קע"ג): 'עד שתהיה מדרגתו [של המלך] אצלנו גדולה יותר'. ע"כ. היינו שבעיני העם צריכה מדרגת המלך להיות גבוהה, אך בין המלך לכהן גדול לא.

עדות במקום מצוה

כתב התוספות (סנהדרין יח: ד"ה מעיד) דאם יש לו עדות פטור מלהעיד רק אם הוא בענייני ממונות אך לא באיסורים, וז"ל: 'ודאי כהן גדול מעיד דבמידי דאיסורא אין חכמה ואין תבונה לנגד ה', כדאמר גבי צורבא מרבנן פרק שבועת העדות, והא דאמרין דדוחין בשביל כבוד הבריות, הני מילי ממונא אבל במידי דאיסורא לא כדפרישית'. ע"כ. וכתב הרמב"ם

עומקא דסוגיא

א. גבי כבוד המלך או הכהן מאי עדיף עיין מה שכתב בזה בבאר שבע (הוריות יג.) שכבוד המלך קודם, ורק כאשר שואל באורים ותומים כבוד הכהן הגדול קודם. ועיין עוד בירושלמי (תענית פ"ד ה"ז) שגירסתו היא שבנות ישראל שואלות בגדי לבן בט"ו באב, וכתב שם שבת מלך ובת כהן גדול שואלות זו מזו, אלמא דלשיטתו כבוד שניהם שוה.
ב. גבי הא דכהן גדול מעיד עדות למלך או לא, עיין באבן האזול (הלכות כלי המקדש פ"ה ה"ט) שמחלק בין מעיד על המלך היינו לחובתו דומיא דעובדא דינאי המלך דעבדיה קטל נפשא, ובין מעיד למלך היינו לטובתו של המלך, וביאר בדעת הרמב"ם דהא דתנן מלך לא מעיד ולא מעידין אותו

(הלכות כלי המקדש פ"ה ה"ט): 'היה יודע עדות אינו חייב להעיד ואפילו בבית דין הגדול שזה אינו כבוד לו שילך ויעיד, ואם היתה עדות למלך ישראל הרי זה הולך בבית דין הגדול ומעיד לו'. ע"כ. ובקדושת ספר שם כתב שכל זה הוא רק כאשר יש אחר שיעיד בענין זה, אז יפטר הכהן הגדול מלהעיד, אך אם אין עד אחר חייב להעיד שכן חיוב עדות הוא מדאורייתא.

כבוד מי גדול יותר בשאר דברים

כתב האבן עזרא (חגי ב ב) דלעולם חולקים כבוד למלכות על הכהונה ועל הנבואה כמו יהושע לפני כלב. וכן אמרו ז"ל (יומא ג:) שביום הכיפורים היה הכהן הגדול מתפלל לשלומה של מלכות, וכן אמרו (ברכות לד:) שכיון שכבוד מלך גדול יותר מכהן גדול, כהן גדול בתפילתו שוחה בכל ברכה, ומלך כיון שכרע אינו זוקף. ומבאר רש"י: 'כל מה שהוא גדול ביותר, צריך להכניע ולהשפיל עצמו'. וכן אמרו ז"ל (תענית יז:) שמלך מסתפר בכל יום שנאמר מלך ביופיו תחזינה עיניך, ואילו כהן גדול מסתפר מערב שבת לערב שבת, וכהן הדיוט פעם בשלושים יום.

עוד כתב הרד"ק (שמואל א ב לה) שאף שהמלך היה מגיע לכהן לשאול באורים ותומים, מכל מקום בשאר הפעמים היה הכהן מגיע למלך, וז"ל: 'ולא היה המלך בא לפני הכהן הגדול אלא כשהיה שואל באורים ותומים כמו שכתוב ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו במשפט האורים, אבל בכל עת אחר שירצה המלך לראות הכהן הגדול ולדבר עמו הכהן היה בא לפניו'. ע"כ. אמנם הרדב"ז (הלכות מלכים פ"ב ה"ה) כתב שלמילי דעלמא לא היה מגיע הכהן גדול לפני המלך, וז"ל: 'לא התירו לכהן גדול לבוא לבית דין הגדול להעיד, אלא עדות הנוגע למלך כדאיתא בפרק כ"ג, ומשום דכתיב אם לא יגיד ונשא עונו אבל למילי דעלמא לא יצא'. ע"כ. משמע שהוא לא רק משום כבוד המלך גופא, אלא משום לאו דלא יגיד, הרי שלמילי דעלמא אף לפני המלך לא היה בא.

היינו לחובתו דומיא דלא דנין אותו, וזהו שכתב ולא מעידין עליהם, אבל לטובתו של מלך שפיר מעידין.
ג. גבי כבוד המלך עיין מה שכתב בריטב"א (סנהדרין יט) דכל מה ששנינו בענייני כבוד המלך הוא מדאורייתא, ועיין ברמב"ם (הלכות עדות פ"א ה"ט) שביאר דהטעם דאינם מעידין הוא מחמת שמלכי ישראל הן אלימים בעלי זרוע ואינן נכנעין תחת עול הדיינים. ועיין עוד ברבנו חננאל (יומא עה) שכתב דהטעם דאינם מעידים הוא מחמת שכתוב במלכי בית דוד דינו לבקר משפט ואין עד נעשה דיין.

לעולם חולקים כבוד למלכות על הכהונה ועל הנבואה (אבן עזרא)

מראי מקומות

- א. סנהדרין פ"ב מ"א
- ב. סנהדרין יח:
- ג. תענית לא.
- ד. ספרי ווטא פרק כו
- ה. רמב"ם הלכות מלכים פ"ב ה"ה
- ו. הוריות יג.
- ז. עינים למשפט סנהדרין יח:
- ח. ספר המצוות להרמב"ם מצות עשה קע"ג
- ט. סנהדרין יח: תור"ה מעיד י. רמב"ם הלכות כלי המקדש פ"ה ה"ט
- יא. אבן עזרא חגי ב ב
- יב. יומא נג:
- יג. ברכות לד:
- יד. תענית יז:
- טו. רד"ק שמואל א ב לה
- טז. רדב"ז הלכות מלכים פ"ב ה"ה
- יז. באר שבע הוריות יג.
- יח. ירושלמי תענית פ"ד ה"ז
- יט. אבן האזול הלכות כלי המקדש פ"ה ה"ט
- כ. ריטב"א סנהדרין יט.
- כא. רמב"ם הלכות עדות פ"א ה"ט
- כב. רבנו חננאל יומא עה.